

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Економічний факультет

Кафедра міжнародної економіки

МІЖНАРОДНІ БІРЖОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ для проведення практичних і семінарських занять з дисципліни для студентів денної форми навчання економічного факультету галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» в аграрних вищих навчальних закладах IV рівня акредитації

ВІННИЦЯ – 2015

УДК 339.727.22

Буреннікова Н. В., Бурлака Н. І., Кошельник В. М., Коломієць Т. В.
МІЖНАРОДНІ БІРЖОВІ ТЕХНОЛОГІЇ. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ для проведення практичних і семінарських занять з дисципліни для студентів денної форми навчання економічного факультету галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» в аграрних вищих навчальних закладах IV рівня акредитації. – Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2015. – 65 с.

Рецензенти:

Фурман І. В., кандидат економічних наук, доцент (Вінницький національний аграрний університет);

Клочковський О. В., кандидат економічних наук, доцент (Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ)

Коротка анотація:

Методичні вказівки містять завдання для проведення практичних занять, плани семінарських занять, основні терміни і поняття, тестові завдання, задачі і питання для самоконтролю знань, літературу до вивчення кожної теми дисципліни «Міжнародні біржові технології».

Рекомендовано науково-методичною комісією
Вінницького національного аграрного університету,
протокол №5 від 25. 02.2015 року.

© Буреннікова Н. В.,
Бурлака Н. І.,
Кошельник В. М.,
Коломієць Т. В., 2015
© ВНАУ, 2015

ЗМІСТ

Передмова	4
Опис навчальної дисципліни.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	6
Теми лекційних занять	7
Теми практичних занять.....	8
Плани практичних занять	9
Тема 1. Суть біржі та її економічна природа	9
Тема 2. Еволюція біржової торгівлі.....	13
Тема 3. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку	18
Тема 4. Регулювання біржової діяльності	21
Тема 5. Біржові угоди	27
Тема 6. Ф'ючерсний ринок	31
Тема 7. Організація і технологія біржової торгівлі	37
Тема 8. Брокерська діяльність	40
Тема 9. Фондові біржі	44
Тема 10. Основи функціонування валютної біржі	48
Тема 11. Державне регулювання біржової торгівлі	51
Тема 12. Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку	56
Тема 13. Торгівля опціонами	60
Тема 14. Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.....	63
Самостійна робота	67
Індивідуальні завдання.....	68
Вимоги до виконання індивідуальних завдань.....	70
Методи оцінювання знань студентів.....	71
Структурно-модульна схема з дисципліни.....	73
Перелік питань до підсумкового контролю (заліку).....	74
Список рекомендованої літератури.....	76

ПЕРЕДМОВА

Міжнародні біржові технології посідають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. Це обумовлено багатьма факторами, найбільш значущими із яких є: превалювання у міжнародному поділі праці виробничої і науково-технічної кооперації, ефективність якої залежить від мобільності всіх факторів і, насамперед, капіталу. Біржовий ринок України, одержавши належне економічне середовище, розпочав вирішувати проблеми формування ринкових цін на основі попиту і пропозиції. Поступово відбувається процес самоліквідації тіньового ринку сільськогосподарської, промислової, видобувної продукції через прозорість товарних потоків. Це дозволяє збільшувати надходження до державного бюджету коштів за рахунок оподаткування біржової діяльності. Крім того, через біржовий, насамперед аграрний ринок задовольняються державні потреби в продовольстві. Водночас біржі є центром експорту окремих видів аграрної продукції та продукції переробки. Саме важливість функціонування біржових структур в економіці України вимагає вивчення дисципліни „Міжнародні біржові технології”.

Метою курсу є формування системи знань з організації і функціонування міжнародного та національного біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, технології здійснення біржових операцій.

Завданням курсу є вивчення узагальненого досвіду роботи зарубіжних і вітчизняних бірж, нормативних основ здійснення біржової діяльності в Україні, технології виконання біржових операцій на різних видах бірж.

Після вивчення цього курсу студент повинен *знати* зміст основних нормативних та законодавчих документів, що регулюють проведення біржової діяльності; основні принципи організації та здійснення біржових торгів на товарній і фондовій біржі; функції і завдання посередників на біржах; технологію формування ланцюга руху замовлення від покупця до продавця на біржі; основи ф'ючерсної торгівлі.

Крім того, у студента формуються **практичні навички** та вміння розробляти стратегію поведінки гравця на фондовій і товарній біржі; розраховувати результат від здійснення певних видів біржових операцій; обчислювати рахунки клієнтів щодо ф'ючерсних контрактів; використовувати механізм хеджування; оцінювання ринкової вартості цінних паперів.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0305 «Економіка і підприємництво»	вибіркова	
	Напрямок підготовки <u>6.030503</u> <u>«Міжнародна економіка»</u>		
Модулів – 2		Рік підготовки: 4- й	
Змістових модулів – 2		2011	
Курсова робота		Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ реферат _____ (назва)			
Загальна кількість годин - 72		7-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		28- год.	
		Практичні, семінарські	
		14- год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		30 год.	
		Індивідуальні завдання: Год.	
		Вид контролю: Теоретичне навчання – залік	

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						Заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.
Тема 1. Суть біржі та її економічна природа.	5	2	1			2					
Тема 2. Еволюція біржової торгівлі.	5	2	1			2					
Тема 3. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку.	5	2	1			2					
Тема4. Регулювання біржової діяльності.	5	2	1			2					
Тема5. Біржові угоди.	5	2	1			2					
Тема6. Ф'ючерсний ринок.	5	2	1			2					
Тема7. Організація і технологія біржової торгівлі.	5	2	1			2					
Тема 8. Брокерська діяльність.	5	2	1			2					
Тема 9. Фондові біржі.	5	2	1			2					
Тема10. Основи функціонування валютно біржі.	5	2	1			2					
Тема11. Державне регулювання біржової торгівлі.	5	2	1			2					
Тема12. Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку.	5	2	1			2					
Тема13. Торгівля опціонами.	6	2	1			3					
Тема14. Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.	6	2	1			3					
Усього годин	72	28	14			30					

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Суть біржі та її економічна природа	2
2	Еволюція біржової торгівлі.	2
3	Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку.	2
4	Регулювання біржової діяльності.	2
5	Біржові угоди.	2
6	Ф'ючерсний ринок.	2
7	Організація і технологія біржової торгівлі.	2
8	Брокерська діяльність.	2
9	Фондові біржі.	2
10	Основи функціонування валютної біржі.	2
11	Державне регулювання біржової торгівлі.	2
12	Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку.	2
13	Торгівля опціонами.	2
14	Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.	2
15	Разом	28

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Суть біржі та її економічна природа	1
2	Еволюція біржової торгівлі.	1
3	Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку.	1
4	Регулювання біржової діяльності.	1
5	Біржові угоди.	1
6	Ф'ючерсний ринок.	1
7	Організація і технологія біржової торгівлі.	1
8	Брокерська діяльність.	1
9	Фондові біржі.	1
10	Основи функціонування валютної біржі.	1
11	Державне регулювання біржової торгівлі.	1
12	Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку.	1
13	Торгівля опціонами.	1
14	Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.	1
	Разом	14

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: «СУТЬ БІРЖІ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА»

План заняття

1. Історія зародження біржової справи.
2. Становлення біржової справи в Україні.
3. Основоположні засади формування і діяльність бірж.

Мета заняття: розкрити суть міжнародних біржових технологій, окреслити характерні особливості теорій міжнародних біржових технологій, визначити особливості міжнародних біржових технологій, розглянути форми біржової торгівлі, визначити, які етапи розвитку проходить біржова торгівля.

Для ринку (базару) характерні такі ознаки: торгівля здійснюється регулярно (щоденно) на основі публічних (відкритих) торгів і за відсутності обмежень на товари, які є об'єктом купівлі й продажу; товар обов'язково присутній під час торгу; як правило, торгівля здійснюється невеликими партіями і після операції купівлі - продажу товар негайно передається з рук в руки, що виключає необхідність оформлення спеціальних документів, які підтверджують зміну власника товару. Ціна на товар встановлюється на основі попиту і пропозиції, покупець товару, як правило, є його споживачем.

Аукціонна торгівля – це особливий вид ринкової торгівля товарами (або майном) з індивідуальними властивостями в певних місцях методом публічних торгів, коли продавець, бажаючи отримати максимальний прибуток, використовує пряму конкуренцію декількох (або багатьох) покупців, присутніх на продажу, а покупцем товару стає особа, яка запропонувала найвищу ціну.

Торги - спосіб купівлі-продажу товарів шляхом залучення покупцем пропозиції кількох постачальників (виробників, продавців), вибору найбільш вигідного з них та укладання угоди з відповідним учасником торгів. Вони практикуються, як правило, при зовнішньоекономічних операціях.

Коносамент - розписка, що засвідчує прийняття вантажу до перевезень і видається капітаном судна вантажовідправнику.

Біржова торгівля як найвища організаційна форма оптового ринку ввібрала в себе головні риси усіх вищезгаданих форм торгівлі.

Етапи розвитку біржової торгівлі:

1796 - 1860 рр. - зародження біржового руху.

1861 - 1900 рр. Активізація і спеціалізація біржової торгівлі.

1900- 1914 рр. Інституалізація біржового ринку.

1920- 1928 рр. Впровадження нової економічної політики, що базувалась на певних елементах ринкової економіки.

90-ті роки - розвиток біржової торгівлі за умов становлення ринкових відносин.

Тестові завдання:

1. Історично-початковою формою гуртової торгівлі була:

- а) караванна;
- б) ярмаркова;
- в) біржова;
- г) ф'ючерсна.

2. Біржа – це:

- а) об'єднання комерційних посередників;
- б) місце торгів;
- в) гуртовий ринок;
- г) усе перераховане.

3. Організований ринок характеризується:

- а) наявністю правил торгівлі, регулюванням з боку держави і саморегулюванням, концентрацією попиту та пропозиції;
- б) наявністю правил торгівлі;
- в) концентрацією попиту та пропозиції;
- г) наявністю законодавства.

4. Організаційна функція бірж полягає у:

- а) забезпеченні широкої гласності діяльності;
- б) організації біржових торгів;
- в) зборі та розповсюдженні інформації;
- г) хеджуванні.

5. Котирування – це:

- а) реєстрація біржових цін і курсів з подальшою публікацією;
- б) надання інформації про ціни зацікавленим особам;
- в) вироблення біржових стандартів;
- г) гарантування виконання біржових угод.

6. За видами біржових товарів біржі класифікують:

- а) товарні, сировинні;
- б) валютні, товарні, товарно-сировинні;
- в) фондові, товарно-сировинні;
- г) товарні, товарно-сировинні, фондові, валютні.

7. Певне упорядкування роботи бірж та укладення біржових угод на основі встановлених правил є:

- а) регулювання з боку біржі;
- б) регулювання інших учасників ринку;
- г) регулювання біржової діяльності державою.
- в) саморегулювання;

9. Економічна суть біржі полягає:

- а) у концентрації попиту та пропозиції, дистрибуції товарів у просторі й часі;
- б) у реалізації власної вигоди, хеджуванні;
- в) в організації торгівлі у визначеному місці, у вказаний час із офіційним котируванням цін;
- г) в усіх вищезазначених чинниках.

10. За ступенем участі держави біржі поділяють на:

- а) державні, муніципальні;
- б) державні, регіональні;
- в) державні, приватні й змішані;

г) міжнародні, приватні.

11. Біржа – це:

- а) постійно діючий ринок масових замінних цінностей, який функціонує за визначеними правилами, у конкретному місці та в призначений час;
- б) ринок сировинних товарів;
- в) ринок фінансових інструментів;
- г) ринок цінних паперів.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть дві версії походження слова “біржа”.
2. Як трактується термін “біржа” у сучасних економічних джерелах?
3. Охарактеризуйте поняття організованого ринку.
4. Дайте визначення біржовому ринку.
5. Поясніть твердження: “біржа – категорія ринку, явище економічного життя”.
6. У чому полягає економічна сутність біржі?
7. Назвіть основні риси біржової торгівлі.
8. Перерахуйте основні функції біржі.
9. Які основні ознаки можна покласти за основу класифікації бірж?
10. У чому Ви бачите особливості класифікації бірж в Україні?

Рекомендована література:

1. Биржевая деятельность: Учебник /Под ред. А.Г. Грязновой и др. –М.: Финансы и статистика, 1995. – С.9.
2. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. – С.7-40.
3. Васильев А. Биржевая спекуляция. Теория и практика. – СПб., 1912. –168 с.
4. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.10-23.
5. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – С.7-22.

6. Економічна енциклопедія: УЗ-х тт. Т.1 /Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. –К.: Видавничий центр“Академія”, 2000. – С.105-108.
7. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”. // ВВРУ. – 1996. – №51. – С.292.
8. Закон України “Про товарну біржу” // ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.
9. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року //www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/
10. Машлій Г.Б. Організація та регулювання діяльності товарних бірж. Автореф. дис. канд. екон. наук. –Львів. –2001. – С.7.
11. Сохацька О.М. Біржова справа: Навчальний посібник. – К.: Тріада-Плюс, 1994. – С.11.
12. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С.8-16, 46-51.
13. Штиллих О. Биржа и ее деятельность: Пер. с нем. – СПб., 1992. – С.5.
14. www.ukrstat.gov.ua
15. www.ssmc.gov.ua
16. www.rada.gov.ua

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: «ЕВОЛЮЦІЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ»

План заняття

1. Еволюція оптової торгівлі.
2. Сучасний стан світового біржового ринку.
3. Становлення і розвиток біржового ринку в Україні.

Мета заняття: розкрити суть еволюція оптової торгівлі, окреслити характерні особливості теорій міжнародних біржових технологій, визначити особливості міжнародних біржових технологій, розглянути сучасний стан світового біржового ринку та форми біржової торгівлі, визначити, які етапи розвитку проходить біржова торгівля в Україні.

Основні категорії:

Біржова торгівля це невід'ємна складова частиною оптової торгівлі.

Біржовий товар - товар певного роду та якості, стандартний контракт чи коносамент на вказаний товар, допущений в установленому порядку до біржової торгівлі. Біржовим товаром не можуть бути нерухомість та об'єкти інтелектуальної власності.

Брокерська компанія - це приватне, кооперативне, акціонерне чи інше підприємство, що забезпечує виконання доручень членів біржі шляхом відшукування контрактів і надання здійснених ними операцій до реєстрації на біржі.

Основними принципами діяльності бірж України є рівноправність учасників торгів, застосування вільних ринкових цін, гласність та публічність проведення біржових операцій.

Біржа як добровільне об'єднання зацікавлених юридичних і фізичних осіб утворюється шляхом укладання засновниками угоди, що визначає порядок і принципи її заснування, склад засновників, їх обов'язки і строки сплати пайових, вступних та періодичних внесків.

Згідно з Законом України "Про товарну біржу" її засновниками і членами не можуть бути тільки державні органи, що покликані контролювати біржову діяльність.

Біржовий комітет (рада) обирає голову, його заступника, виконавчий комітет і призначає президента.

Для повсякденного управління і забезпечення функцій біржі створюються біржові комітети, розрахункова палата, біржовий арбітраж, котирувальна комісія та інші підрозділи й допоміжні служби, що необхідні для її діяльності.

Тестові завдання:

1. Перша біржа в Європі була створена у:

- а) 1550 р.;
- б) 1608 р.;
- в) 1848 р.;

г) 1531 р.

2. Коли був заснований найбільший зерновий центр Чикаго(Чиказька торгівельна палата)?

а) 1800 р.;

б) 1848 р.;

в) 1752 р.;

г) 1823 р.

3. Ф'ючерсні ринки з'явилися у відповідь на:

а) необхідність захисту від цінових коливань для виробників і покупців товарів;

б) необхідність ліквідних ринків для спекулянтів;

в) державне регулювання, яке забороняє неорганізовану спекуляцію;

г) підвищену цінову змінність.

4. Для біржової торгівлі характерним є:

а) концентрація в місцях виробництва, споживання;

б) проведення торгівлі невеликими партіями товарів;

в) епізодичний характер;

г) проведення торгівлі фінансовими посередниками.

5. Впровадження Правил біржової торгівлі є:

а) регулюванням біржової діяльності;

б) законом, який регулює біржову діяльність;

в) саморегулюванням;

г) нормативними актами державних комісій.

6. Закони України “Про товарну біржу ” та “Про цінні папери та фондову біржу ” були прийняті у:

а) 1998 р.;

б) 1990 р.;

в) 1991-1992 рр.;

г) 1996 р.

7. Амстердамська товарна біржа виникла у:

- а) 1550 р.;
- б) 1608 р.;
- в) 1848 р.;
- г) 1796 р.

8. Яка біржа Європи спонукала Петра I впровадити біржову торгівлю в Російській імперії?

- а) Антверпенська;
- б) Амстердамська;
- в) Лондонська;
- г) Ліонська.

9. Який рік можна вважати базовим для створення першої біржі в Україні(м. Одеса)?

- а) 1531 р.;
- б) 1608 р.;
- в) 1705 р.;
- г) 1796 р.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні роки становлення перших бірж.
2. Яку роль у становленні строкової торгівлі відіграла Амстердамська товарна біржа у XVII-му ст.?
3. Які причини створення у 1848 р. Чиказької торговельної палати (Chicago Board of Trade)?
4. Поясніть необхідність запровадження строкових контрактів у біржовій торгівлі.
5. Окресліть основні етапи розвитку бірж у дореволюційній Росії.
6. У чому полягала суть наукової та законотворчої дискусії щодо біржового ринку у дореволюційній Росії?
7. Коли заснована перша біржа на теренах колишньої України?
8. Назвіть етапи становлення бірж в Україні сьогодні.
9. Перерахуйте причини кризи універсальної товарної біржі в Україні.

10. Які причини, на ваш погляд, спричинили подальше зростання кількості бірж в Україні після фінансової кризи 1998 р.?

Рекомендована література:

1. Биржевая деятельность: Учебник/Под ред. А.Г. Грязновой, Р.В. Кореновой, В.А. Галанова. –М.: Финансы и статистика, 1995. – С.5-22.
2. Биржевое дело: Учебник / Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. – С.8-11, 20-23.
3. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.10-23.
4. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – С.7-13, 443-445.
5. Економічна енциклопедія: УЗ-х тт. Т.1 /Редкол.:С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. –К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – С.105-108.
6. Проект Закону України «Про строкові фінансові інструменти» /Бизнес. – 2001. – №27(442). –2 июля. – С.16-17.
7. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С.8-21.
8. Студентский М. Биржа, спекуляция и игра. – СПб, 1896. – С.65-84.
9. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / За ред. П.Т. Саблука та О.М. Шпичака. –К., 1997. – С.85
10. Цивільне право України: Підручник: У2-х кн. /Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. –Кн.1. –К.: Юрінком Інтер, 2001. – С.183-211.
11. Шварц Ф. Биржевая деятельность Запада(Фьючерсные и фондовые биржи, система работы и алгоритмы анализа): Пер. с англ. –М.: Ай Кью, 1992. – С.3.
12. Энциклопедический словарь. В86 томах. Т.2. – СПб.: Издательство Брокгауз-Ефронъ, 1892. – С.879.
13. www.uice.com.ua
14. www.ukrstat.gov.ua

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: «ТОВАРНА БІРЖА ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ»

План заняття

1. Класифікація бірж та їх функції.
2. Організаційно - правові засади діяльності товарної біржі.
- 2.3. Структура управління біржею та її органи.

Мета заняття: дати класифікацію бірж, з'ясувати сутність таких понять, як організаційно - правові засади діяльності товарної біржі, охарактеризувати структура управління біржею.

Основні категорії:

Біржа з організаційної точки зору – це спеціально обладнане «ринкове місце», що надається учасникам біржового торгу.

Біржа з економічної точки зору – це організований у певному місці регулярно діючий за встановленими правилами оптовий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, оптова торгівля товарами за зразками і стандартами і контрактами на їх поставку в майбутньому, а також валютою, дорогоцінними металами за цінами, які офіційно встановлені на основі попиту та пропозиції.

Біржа в юридичному аспекті – це організація, що об'єднує фізичних і юридичних осіб, які володіють відокремленим майном і мають майнові й власні немайнові права й обов'язки.

Залежно від виду біржового товару біржі поділяють на товарні (товарно-сировинні), фондові й валютні.

Товарна біржа – це організація, яка об'єднує юридичних і фізичних осіб, що здійснюють виробничу й комерційну діяльність, і має на меті надання послуг, виявлення біржових цін, попиту й пропозиції, упорядкування і полегшення товарообігу та пов'язаних з ним торгових операцій;

Фондова біржа - організаційно оформлений постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. Призначення фондової біржі - мобілізація тимчасово вільних коштів шляхом продажу цінних паперів, встановлення їхньої ринкової вартості, переливання капіталу між галузями, кампаніями й сферами. Обслуговує в основному вторинний ринок цінних паперів;

Валютні біржі створюються для організації і обслуговування ринку іноземної валюти, яка внаслідок своєї специфіки найбільш жорстко контролюється державою (в особі Національного банку України).

Ф'ючерсні біржі відображають перетворення біржі з ринку реального товару в ринок прав на товар. Предметом торгів є контракт на товар.

Біржі наявного (реального) товару - це товарні біржі, де предметом купівлі-продажу є реальний товар, який вже зроблений або намічений до випуску в майбутньому періоді.

Опціоні біржі, предметом торгів на яких є тільки права на купівлю або продаж реальних товарів або контрактів на них у майбутньому періоді.

На змішаних (комплексних) біржах здійснюються всі види операцій: з реальним товаром, на ф'ючерсні й опціоні контракти.

Міжнародна біржа – особливий вид постійно діючого оптового ринку, що охоплює кілька держав, на якому відбуваються угоди купівлі-продажу певних біржових товарів.

Група контролю здійснює безпосередній контроль за проходженням торгу, виконанням законодавства біржею і біржовими посередниками.

Група спостереження. Це - запрошені біржею спеціалісти (преса, телебачення, разові відвідувачі).

Брокер (від. англ. broker - комісіонер, маклер) - це посередник, який виступає як агент у стосунках між продавцем і покупцем.

Дилер (від англ. dealer - торговець) - фізична або юридична особа (фірма), яка здійснює торговельне посередництво, у тому числі на біржах, або інші операції від свого імені, за свій рахунок і на свій ризик.

Треjder – біржовий посередник, який за рахунок власних коштів здійснює закупку або продаж біржового товару з метою здійснення у подальшому спекулятивної угоди з даним товаром на більш вигідних умовах.

Маклер є організатором укладання біржових угод.

Розрахункова палата – єдиний розрахунково - фінансовий центр, який обслуговує біржову торгівлю, тобто реєструє, оперативно здійснює контроль і розрахунки за біржовими операціями, одержує гарантійні внески за контрактами, готує матеріали з угод для Котирувальної комісії.

Тестові завдання:

1. Біржові товари поділяються на три групи:
 - а) сільськогосподарська, промислова сировина, валюта;
 - б) акції, зерно, валюта;
 - в) сільськогосподарська, промислова сировина, фінансові інструменти;
 - г) нафта, зерно, облігації.
2. Фінансові інструменти класифікують на:
 - а) цінні папери, похідні фінансові інструменти;
 - б) валюта, синтетичні, гібридні фінансові інструменти;
 - в) цінні папери, відсоткові ставки, валюта, похідні гібридні та синтетичні фінансові інструменти;
 - г) цінні папери та відсоткові ставки.
3. Основними характеристиками біржового товару є:
 - а) масовість;
 - б) замінність, здатність до стандартизації;
 - в) вільне ціноутворення;
 - г) всі вище названі.
4. Угода вважається біржовою, якщо вона:
 - а) укладена на біржовий товар;
 - б) укладена в час після біржової сесії;
 - в) укладена у торговельному піті під час біржової сесії;

г) укладена на біржовий товар у піті брокерами під час сесії.

5. Складська розписка – це:

- а) товаророзпорядчий документ;
- б) право власності на товар;
- в) право транспортування товару;
- г) право отримання боргу.

6. Котирування провідних ф'ючерсних бірж містять таку інформацію про ціни:

- а) максимальна та мінімальна ціни дня;
- б) ціна відкриття біржі;
- в) ціна закриття біржі;
- г) всі названі вище ціни.

7. Фінансові інструменти – це:

- а) товари і послуги фінансових інститутів;
- б) товари промислових ТНК;
- в) послуги депозитаріїв;
- г) послуги реєстраторів.

8. Фінансові інструменти поділяються на такі групи:

- а) акції, боргові зобов'язання;
- б) акції та похідні фінансові інструменти;
- в) гібридні та синтетичні інструменти;
- г) акції, боргові зобов'язання, похідні, гібридні та синтетичні інструменти.

9. Емісія акцій здійснюється у таких випадках:

- а) акціонуванні;
- б) реорганізації;
- в) зміна статутного фонду;
- г) у всіх зазначених вище випадках.

10. Власник привілейованих акцій має право:

- а) на першочергове отримання дивідендів;

- б) на фіксовані дивіденди;
- в) на першочергове отримання частки майна при ліквідації АТ;
- г) на все вищезазначене.

Питання для самоконтролю:

1. Які товари належать до біржових і чому?
2. Назвіть основні ознаки біржових товарів.
3. Охарактеризуйте кожну із трьох груп біржових товарів.
4. Дайте визначення біржової угоди.
5. Які види біржових угод Ви знаєте?
6. Чим відрізняються угоди спот від угод форвард?
7. Назвіть основні характеристики сільськогосподарської сировини як об'єкта біржової торгівлі.
8. Які види фінансових інструментів котируються на міжнародних біржах?
9. Назвіть основні види акцій.
10. Які види боргових цінних паперів є об'єктами біржової торгівлі?
11. У чому полягає процедура лістингу на фондових біржах?

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник/Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. –С.45-75.
3. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.489-584.
5. Закон України“Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. –№10. –С.139.
6. Закон України“Про цінні папери і фондову біржу” //ВВРУ. –1991. –№38. – С.506.
7. Маршалл Дж., Бансал В.К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям: Пер. с англ. –М.: ИНФРА-М, 1998. –С.298-341.
8. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. –С.28-35.

9. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. Саблука П.Т., Шпичака О.М. –К.: ВІПОЛ, 1997. –С.93-113.

10. www.e-reports.hut.ru

11. www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/

12. www.online.wsj.com

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: «РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

План заняття

1. Поняття і необхідність регулювання біржової діяльності.
2. Регулювання біржової діяльності в Україні.
3. Особливості біржового регулювання в зарубіжних країнах.

Мета заняття: визначити основні поняття регулювання біржової діяльності; фактори впливу на регулювання біржової діяльності в Україні, окреслити характерні особливості форм біржового регулювання в зарубіжних країнах.

Основні категорії:

Регулювання біржової діяльності – сукупність конкретних способів і прийомів по певному впорядкуванню роботи бірж і укладання біржових угод на основі встановлених правил і вимог.

Метою регулювання біржової діяльності є забезпечення стабільності, збалансованості й ефективності біржового ринку.

Основним завданням регулювання біржової діяльності є запобігання маніпулюванню цінами, захист інтересів дрібних фірм і спекулянтів.

Правове забезпечення – законодавчі акти, постанови, укази та інші правові документи органів управління.

Нормативне забезпечення включає інструкції, нормативи, норми, методичні вказівки й роз'яснення, а також правила, які затверджуються з організаціями - професійними учасниками біржового ринку.

Інформаційне забезпечення – різна економічна, комерційна, фінансова та інша інформація.

Органи державного регулювання біржового ринку України – комісія з цінних паперів і фондового ринку; комісія товарних бірж; міністерство економіки; комітет антимонопольної політики; фонд державного майна України; інші державні органи.

У США – регулювання біржової діяльності здійснюється федеральним урядом, органами штатів, у яких функціонує товарна біржа та регламентується правилами й розпорядженнями власне біржі.

У Великобританії – спостереження за товарними й ф'ючерсними біржами здійснює Рада з цінних паперів і інвестицій.

У Франції – біржова торгівля регулюється Комісією з ф'ючерсних товарних ринків.

У Японії – контроль за діяльністю товарних бірж покладений на Міністерство сільського господарства (аграрна продукція), Міністерство фінансів (фінансові інструменти) і Міністерство зовнішньої торгівлі й промисловості (сировинні товари).

Тестові завдання:

1. Біржа – це:

- а) постійно діючий ринок масових замінних цінностей, який функціонує за визначеними правилами, у конкретному місці та в призначений час;
- б) ринок сировинних товарів;
- в) ринок фінансових інструментів;
- г) ринок цінних паперів.

2. Перша міжнародна біржа, яку називали “нескінченним ярмарком”, виникла у:

- а) Ліоні;
- б) Чикаго;
- в) Антверпені;
- г) Токіо.

3. Спекулятивна торгівля великими партіями характерна для:

- а) місцевого ринку;

- б) біржового ринку;
- в) ярмарку;
- г) гуртового ринку.

4. На біржі закритого типу мають право укладати угоди:

- а) члени біржі та їх представники;
- б) разові відвідувачі;
- в) брокери, акредитовані на біржі;
- г) засновники.

5. Провідним центром міжнародної біржової торгівлі є:

- а) США;
- б) Великобританія;
- в) Японія;
- г) Україна.

6. Основну частину біржового обігу забезпечують такі країни:

- а) США, Великобританія;
- б) США, Великобританія, Японія;
- в) Європа;
- г) США, Європа.

7. Біржа – це:

- а) інститут макроекономічного регулювання;
- в) інфраструктурний інститут ринку;
- б) інститут мікроекономічного регулювання;
- г) інститут макроекономічного регулювання, інфраструктурний інститут ринку.

8. Акції бувають:

- а) іменні, на пред'явника;
- б) привілейовані, конвертовані, кумулятивні;
- в) прості;
- г) всі зазначені вище.

9. До боргових цінних паперів належать:

- а) облігації та векселі;
- б) облігації, зобов'язання, векселі, депозитні сертифікати;
- в) акції;
- г) варранти.

10. Лістинг – це:

- а) включення цінних паперів до котирувального списку біржі;
- б) біржова експертиза;
- в) процедура виключення цінних паперів з котирувального списку біржі;
- г) біржове котирування.

11. До основних ознак боргових цінних паперів належать:

- а) терміни існування, характер доходу, забезпеченість відшкодування;
- в) замінність;
- б) масовість; г) ліквідність.

12. Вексель– це:

- а) частковий цінний папір;
- б) процентний цінний папір;
- г) конвертований цінний папір.
- в) дисконтний цінний папір;

Питання для самоконтролю:

1. Історія становлення бірж;
2. Етапи розвитку біржового руху;
3. Причини кризи універсальної товарної біржі;
4. Угоди з негайною поставкою;
5. Біржа як форма гуртового ринку;
6. Ринок замінних цінностей;
7. Офіційне котирування цін;
8. Назвіть специфічний біржовий товар;
9. У чому полягає дистрибуція;
10. Охарактеризуйте функції біржі.

Рекомендована література:

1. Бизнес. – №29 (444), 16 июля 2001 г. – С.20-21.
2. Биржевое дело: Учебник/Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. –С.45-75.
3. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.489-584.
4. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – С.22-44.
5. Закон України“Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. –№10. – С.139.
6. Закон України“Про цінні папери і фондову біржу” //ВВРУ. –1991. – №38. –С.506.
7. Маршалл Дж., Бансал В.К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям: Пер. с англ. –М.: ИНФРА-М, 1998. – С.298-341.
8. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С.28-35.
9. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. Саблука П.Т., Шпичака О.М. –К.: ВІПОЛ, 1997. –С.93-113.
10. www.e-reports.hut.ru
11. www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/
12. www.online.wsj.com
13. www.nyse.com
14. www.pfts.com

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ТЕМА: «БІРЖОВІ УГОДИ»

План заняття

1. Характеристика біржового товару.
2. Біржова угода: ознаки, сутність , зміст, класифікація.
3. Угоди з реальним товаром.
4. Ф'ючерсні угоди.

5. Опціонні угоди.

Мета заняття: надати загальну характеристика біржового товару; визначити особливості ф'ючерсних і опціонних угод.

Ключові поняття:

Цінний папір – це документ, який засвідчує майнове право чи відношення позики власника документа щодо особи, яка випустила такий документ.

Акція – це пайовий цінний папір, що закріплює права його власника на одержання частки прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів і на участь в управлінні цим товариством, а також на частину майна під час його ліквідації

Облігація – це борговий цінний папір, що визначає боргові відносини між власником (володарем, держателем) облігації та емітентом і підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість в обумовлений термін, а також виплачувати визначений відсоток (винагороду).

Форвард – строкова угода, обов'язкова для виконання між продавцем і покупцем майбутньої поставки фінансового активу (товару або валюти) за визначеною фіксованою ціною у визначений строк; контракт укладається поза біржею.

Ф'ючерс (ф'ючерсний контракт) – стандартизований терміновий біржовий контракт, що засвідчує зобов'язання щодо придбання (продажу) визначеної кількості цінних паперів у визначений в контракті час у майбутньому з фіксацією ціни під час укладання контракту

Варант – свідоцтво, що видається разом з цінним папером, яке дає право на додаткові пільги його власнику при придбанні акцій чи боргових цінних паперів.

Опціон – строкова угода між продавцем і покупцем на право покупця купити або продати фінансовий актив за фіксованою ціною.

Своп – контракт між двома учасниками на право обміну певною сумою валюти, цінних паперів, процентних платежів на умовах, зафіксованих у договорі.

Хеджування - це страхування цінового ризику учасників біржової торгівлі, яке дозволяє мінімізувати їх фінансові втрати шляхом одночасного укладання форвардної та ф'ючерсної угоди на однаковий обсяг однакового товару. Розрізняють два види хеджування: хеджування продажем (коротке) та хеджування покупкою (довге).

Практична частина

Задача 1. Захеджувати 10 000 000 вартості портфеля на готівковому ринку за допомогою ф'ючерсної угоди на основі індексу Standard Peors' 500. $B = 0,8801$, на 27.11 котировка при закритті біржових торгів дорівнювала 354,75.

Розв'язання:

Формула для розрахунку кількості ф'ючерсних угод, що зводять до мінімуму ризик:

$$\left(\frac{V_p}{V_f} \right) \times \beta_{RM} = \text{кількість угод.}$$

Вартість ф'ючерсного контракту = фондовий індекс Ч 500 дол.

$$(10000000 \text{ дол.} / (354,75)(500 \text{ дол.})) \cdot 0,8801 = 49,6180$$

Відповідь: Менеджер прийме рішення про продаж 50 ф'ючерсних угод.

Тестові завдання:

1. Які контракти укладаються на біржі?

- а) форвардні;
- б) ф'ючерсні;
- в) опціонні;
- г) свопи.

2. Які похідні цінні папери є інструментами «другого покоління»?

- а) опціони на акції;
- б) опціони на боргові цінні папери;

в) опціони на ф'ючерси;

г) ф'ючерси на індекси.

3. При продажу опціона на покупку хто відкриває коротку позицію?

а) продавець опціона;

б) покупець опціона.

4. При продажу опціона на продаж хто відкриває коротку позицію?

а) продавець опціона;

б) покупець опціона.

5. Які угоди обов'язкові до виконання?

а) форвардні;

б) ф'ючерсні;

в) опціонні;

г) свопи.

6. Яка маржа перераховується учасникам ф'ючерсної угоди в кінці ділового дня?

а) початкова;

б) варіаційна (змінна).

7. Яка з опціонних позицій поєднує опціон на продаж і опціон на купівлю однієї і тієї ж акції, з однаковою датою та ціною виконання?

а) стреддл;

б) спред;

в) стренгл.

8. Яка з опціонних позицій поєднує опціон на продаж і два опціони на покупку з однаковими датами виконання при однакових і різних цінах виконання?

а) стреп;

б) стреддл;

в) стріп.

9. Яка з опціонних позицій поєднує опціони пут та колл на один і той самий цінний папір, з одним строком закінчення, але з різними цінами?

- а) стренгл;
- б) стреддл;
- в) спред.

10. Яка з опціонних позицій поєднує купівлю опціона колл з нижчою ціною виконання та продаж опціона кола з вищою ціною виконання (контракти мають однаковий строк закінчення)?

- а) стренгл;
- б) стреддл;
- в) спред.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття «цінний папір».
2. Які існують види цінних паперів?
3. У чому різниця між форвардним і ф'ючерсним контрактом?
4. Що таке «хеджування» і з якою метою воно застосовується?

Рекомендована література:

1. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.489-584.
2. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С.28-35.
3. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. Саблука П.Т., Шпичака О.М. –К.: ВІПОЛ, 1997. –С.93-113.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6
ТЕМА: «Ф'ЮЧЕРСНИЙ РИНОК»

План заняття

1. Види біржових операцій на ф'ючерсному ринку.
2. Хеджування угод на біржовому ринку.
3. Фінансові розрахунки ф'ючерсної торгівлі.

Мета заняття: визначити сутність хеджування угод на біржовому ринку, дослідити особливості ф'ючерсної торгівлі, розглянути фінансові розрахунки ф'ючерсної торгівлі.

Ключові поняття:

Хеджування виконує функцію біржового страхування від цінових втрат на ринку реального товару й забезпечує компенсацію деяких витрат (наприклад, на зберігання товару).

Хеджування — це тип доповнення звичайної комерційної діяльності промислових і торговельних фірм операціями на ф'ючерсній біржі, зумовленими потребами виробництва і торгівлі.

Хеджування продажем - це продаж на строковій біржі ф'ючерсних контрактів виробником або торговцем, які купили рівну кількість реального товару на визначений строк для забезпечення страхування від ризику падіння цін з моменту поставки реального товару.

Хеджування купівлею (довге хеджування) - це придбання ф'ючерсних контрактів з метою страхування цін на продаж рівної кількості реального товару, яким торговець не володіє, з поставкою в майбутньому.

Ціна ф'ючерсного контракту має об'єктивну основу - вартість.

Вартість ф'ючерсного контракту може бути визначена як така його ціна, за якою інвестору вигідна як купівля самого активу на фізичному ринку і наступне його зберігання до моменту використання або одержання доходу, так і купівля ф'ючерсного контракту на цей актив.

Вартість ф'ючерсного контракту визначається наступними чинниками: ціна активу на фізичному ринку, термін дії ф'ючерсного контракту, відсоткова ставка, витрати, пов'язані з володінням активом (зберігання, страхування).

Тестові завдання:

1. Ф'ючерсний контракт — це:

- а) купівля-продаж зобов'язань поставки активів;
- б) купівля-продаж активів з негайною поставкою;
- в) купівля-продаж активів у строки, вказані в контракті;

г) купівля-продаж прав на активи.

2. Основною метою ф'ючерсної торгівлі є:

- а) купівля-продаж товарів;
- б) страхування цінових ризиків;
- в) визначення спотових цін;
- г) визначення форвардних цін.

3. Спред – це:

- а) різниця між спотовими та форвардними цінами;
- б) різниця між ф'ючерсними та спотовими цінами;
- в) різниця між цінами продавців та покупців ф'ючерсних контрактів;
- г) різниця між ф'ючерсними та форвардними цінами.

4. Покупець ф'ючерсного контракту займає:

- а) довгу позицію;
- б) коротку позицію;
- в) позицію хеджера;
- г) позицію арбітражера.

5. Тік – це:

- а) глибина контракту;
- б) мінімальний розмір зміни ціни, встановлений біржею;
- в) довга позиція;
- г) коротка позиція.

6. Депозитний внесок – це:

- а) початкова маржа (2-10% вартості ф'ючерсного контракту);
- б) кредит брокера;
- в) внесення повної вартості ф'ючерсного контракту;
- г) внесок брокерської фірми.

7. “Принцип важеля” у ф'ючерській торгівлі полягає у:

- а) внесенні повної вартості ф'ючерсного контракту;
- б) отриманні кредиту брокера;
- в) внесенні 2-10% вартості контракту при відкритті ф'ючерських позицій;

г) отриманні кредиту банку.

8. Ринковий ордер – це:

а) наказ брокеру купити-продати ф'ючерсні контракти за фіксованою ціною;

в) наказ брокеру купити-продати ф'ючерсні контракти за ринковою ціною;

б) наказ брокеру купити-продати ф'ючерсні контракти за вказаним діапазоном цін;

г) наказ брокеру закрити ф'ючерсну позицію.

9. Хеджевий рахунок – це:

а) відкриття субрахунку на розрахунковому рахунку брокера для здійснення угод з реальними товарами;

б) відкриття довгої позиції;

в) відкриття рахунку для здійснення ф'ючерсних операцій;

г) відкриття короткої позиції.

10. Яка частка США у світовому ф'ючерсному ринку?

а) 84% товарообігу;

б) 55% товарообігу;

в) 90% товарообігу;

г) 45% товарообігу.

11. Фінансові інструменти становлять:

а) 60% ф'ючерсного обігу;

б) 50% ф'ючерсного обігу;

в) 40% ф'ючерсного обігу;

г) 90% ф'ючерсного обігу.

12. Ф'ючерсна торгівля неможлива без:

а) банківського кредитування;

б) застави;

в) готівкових коштів;

г) інвестування.

13. Ф'ючерсна біржа – це:

а) гуртовий ринок;

- б) інформаційний центр щодо спотових цін;
- в) фінансовий інститут, що доповнює банківське кредитування на стадії реалізації та зберігання товару;
- г) інформаційний центр щодо форвардних цін.

14. Початковий депозит потрібен для:

- а) здійснення платежу за контрактом;
- б) сплати комісійних брокеру;
- в) гарантії виконання угоди;
- г) сплати комісійних біржі.

15. Вартість контракту впала на \$100. Хто матиме вигоду від такої зміни ціни?

- а) хеджер;
- б) арбітражер;
- в) покупець ф'ючерсів;
- г) продавець ф'ючерсів.

Питання для самоконтролю:

- У чому полягає сутність ф'ючерсного контракту?
- 2. Що є основною метою ф'ючерсної торгівлі?
- 3. Чому ф'ючерсні ринки є найліквіднішими торговельними майданчиками?
- 4. Який ф'ючерсний контракт може успішно впроваджуватися у торговельну практику?
- 5. Поясніть призначення маржевих внесків.
- 6. Хто веде розрахунки за ф'ючерсними контрактами?
- 7. Чим відрізняється ринковий ордер від лімітного?
- 8. Для чого клієнти біржі відкривають хеджеві рахунки?
- 9. Охарактеризуйте основні міжнародні ф'ючерсні ринки.
- 10. Які функції притаманні ф'ючерсній торгівлі?
- 11. Що таке ф'ючерсні угоди?
- 12. Розкрийте особливості хеджування.
- 13. Які Ви знаєте фінансові розрахунки ф'ючерсної торгівлі?

14. Які існують проблеми і переваги хеджування з допомогою ф'ючерсних контрактів?

Рекомендована література:

1. Шварц Ф. Биржевая деятельность Запада(фьючерсные и фондовые биржи, система работы и алгоритмы анализа): Пер с англ. –М.: Ай Кью, 1992. – С.5.
2. Руководство по биржевому делу, товарные сделки, ценные бумаги: Пер с англ. / Под ред. А.Н. Голубовича. –М.: Агропромиздат, 1991. – С.55.
3. Иващенко А.И. Товарная биржа(за кулисами биржевой торговли). –М.: Златоцвет, 1993. –С.226.
4. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. –С.17, 27-68, 361-409.
5. Биржевое дело: Учебник/Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. –С.58-77.
6. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.39-64, 88-90, 490-586.
7. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. –С.22-51.
8. www.cftc.gov
9. www.cbt.com
10. www.cme.com
11. www.nybot.com
12. www.nymex.com
13. www.nyse.com
14. www.tse.or.jp
15. www.eurexchange.com
16. www.londonstockexchange.com
17. www.lme.co.uk
18. www.theice.com

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ТЕМА: «ОРГАНІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ»

План заняття

1. Організація біржових торгів.
2. Порядок виставлення товарів на торги та їх зняття.
3. Технологія проведення біржового торгу.

Мета: визначити особливості організація біржових торгів; навчитися визначати порядок виставлення товарів на торги та їх зняття.

Ключові поняття:

Біржовими сесіями (зборами, торгами) називають торги в офіційно відведений адміністрацією біржі час, протягом якого учасники біржових торгів мають право укласти угоди.

Брокерське місце на біржі - це окремий столик або конторка, обладнаний телефонним і телексом зв'язком і комп'ютером з виходом на інформаційне табло.

Біржа має прибуток з кожної укладеної угоди, тому вона зацікавлена у розширенні чисельності учасників торгів і збільшенні кількості угод.

Підготовка біржових торгів починається з подачі брокерськими конторами й фірмами в інформаційно - довідковий відділ біржі офіційних письмових заявок на продаж або купівлю товару встановленої форми.

Тестові завдання:

1. На закритих біржах під час торгів мають право знаходитися:
 - а) члени біржі та їх представники, брокери;
 - б) оператори, що ведуть торги;
 - в) члени біржі, засновники, відвідувачі;
 - г) засновники та члени біржі.
2. Групу, яка контролює біржову діяльність представляють:
 - а) гоф-маклери або брокери;
 - б) представники державних комісій, члени біржового комітету, гоф-брокер;
 - в) юристи, помічники брокерів;

г) співробітники підрозділів біржі.

3. У США розрізняють такі категорії членства на біржах:

а) повні та місцеві члени;

б) повні та асоційовані члени, а також члени за торговельними інтересами;

в) повні та асоційовані члени;

г) члени за торговельними інтересами, спеціальні та асоційовані члени.

4. Спеціальне членство на біржах США мають:

а) юридичні особи;

б) фізичні особи;

в) асоційовані члени;

г) разові відвідувачі.

5. На європейських біржах розрізняють такі категорії членства:

а) повне, асоційоване, місцеве;

в) асоційоване та місцеве;

б) повне, асоційоване, спеціальне;

г) повне членство та разові відвідувачі.

6. Члени товарної біржі в Україні мають право:

а) здійснювати біржові операції, відкривати брокерські фірми, отримувати комісійні;

б) вносити пайові внески;

в) брати участь в управлінні біржею;

г) все вищезазначене.

7. Члени товарної біржі в Україні зобов'язані:

а) виконувати вимоги статуту та правил біржової торгівлі;

б) виконувати рішення загальних зборів;

в) інформувати біржу про зміни в майновому стані;

г) виконувати вимоги статуту та правил біржової торгівлі, рішення загальних зборів, інформувати біржу про зміни в майновому стані.

8. Учасників біржової торгівлі поділяють на:

а) дилерів та брокерів;

- б) спекулянтів, арбітражерів та хеджерів;
- в) спекулянтів та хеджерів;
- г) брокерів та комісіонерів.

9. Договір-доручення – це угода, де брокер виступає:

- а) від власного імені;
- б) від власного імені й за власні кошти;
- в) від імені й за кошти клієнта;
- г) від власного імені й за кошти клієнтів.

10. Договір комісії – це угода, де брокер виступає:

- а) від власного імені;
- б) від власного імені й за власні кошти;
- в) від імені й за кошти клієнта;
- г) від власного імені й за кошти клієнтів.

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості функціонування біржових торгів?
2. Який порядок виставлення товарів на торги та їх зняття?
3. У яких формах можуть бути організовані біржові торги?
4. Коли біржова торгівля почала зароджуватись з простого аукціону за типом англійського?

Рекомендована література:

1. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – С.17, 27-68, 361- 409.
2. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. –М.: Финансы и статистика, 1998. – С.58-77.
3. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – С.39-64, 88-90, 490-586.
4. Сохацька О.М. Ф'ючерсні ринки. Історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. –Тернопіль: Економічна думка, 1999. – С.22-51.
5. www.cftc.gov
6. www.cbt.com

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

ТЕМА : «БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»

План заняття

1. Брокерська фірма, роль і місце в біржовій діяльності.
2. Види брокерських угод.
3. Винагорода за брокерську діяльність та ефективність її здійснення.

Мета: визначити сутність брокерської фірми, роль і місце її в біржовій діяльності, навчитись визначати ефективність брокерської діяльності, розрізняти види брокерських угод.

Ключові поняття:

Брокерська фірма - це, як правило, приватне індивідуальне чи колективне (групове) підприємство, яке є юридичною особою і власником майна та прибутку (за вирахуванням податків та інших обов'язкових платежів у бюджет).

Брокерська контора - підприємство з правами юридичної особи, яке створене підприємством-власником - членом біржі. Майно і прибуток брокерської контори належать підприємству, що її створило (власнику).

Брокерське бюро - це, як правило, госпрозрахунковий підрозділ підприємства, який займається брокерським посередництвом, діє на підставі свого положення з правом відкриття рахунка в банку.

Діяльність брокерської фірми фінансується за рахунок прибутків, одержаних за посередницьку діяльність, і плати за різні маркетингові послуги, надані клієнтам.

Наказ брокеру про обмеження ціни. Вказується гранична ціна виконання наказу клієнта. Наказ може бути виконаний тільки за ціною, яка зазначена, або за більш прийнятною ціною.

„Виконати або вбити”. Наказ передбачає пропозицію певної ціни, що повинна бути відкинута або прийнята негайно.

Стіп - розпорядження брокерові з обмеженням ціни. Угода повинна бути виконана точно за зазначеною ціною або відкладена до встановлення цієї ціни на біржі.

Розширене стіп - розпорядження про покупку виконується, якщо (і коли) товар за ф'ючерсним контрактом купується за зазначеною у розпорядженні ціною або більше її.

Розширене стіп - розпорядження про продаж виконується, якщо (і коли) товар за ф'ючерсним контрактом продається за зазначеною у розпорядженні ціною або більше її.

Наказ брокеру із вказівкою інтервалу часу. Клієнт указує інтервал часу, протягом якого наказ повинен бути виконаний.

Наказ вчасного відкриття або закриття біржі. Виконується за 15 хвилин до відкриття або закриття торгів. Приймається винятково на ризик клієнта.

Наказ про скасування приписує брокеру не брати до уваги попереднє розпорядження.

Комбінований наказ передбачає одночасно два накази брокеру, наприклад, наказ про покупку ф'ючерсних контрактів з різними термінами дії.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає некомерційний статус ф'ючерсної біржі?
2. Яку організаційну структуру управління мають біржі?
3. Які органи управління біржею відносять до спеціалізованих?
4. Яку будову має операційна зала біржі?
5. Що таке піт?

Тестові завдання:

1. Брокерські фірми створюються:
 - а) членом біржі;
 - б) державою;
 - в) згідно законодавства;
 - г) членом біржі згідно законодавства.

2. Брокер виконує такі функції:

- а) консультує, радить, допомагає в управлінні активами; зводить продавців та покупців, хеджує ризики, розміщує товари у просторі та часі;
- б) управляє активами клієнтів;
- в) консультує, управляє активами,
- г) страхує цінові ризики.

3. Найважливішими компонентами брокерської діяльності є:

- а) дистриб'юція та інформація про ціни;
- б) комерційна діяльність;
- в) комісійна діяльність;
- г) досягнення власної вигоди.

4. Брокерська діяльність в Україні регламентується:

- а) законами та нормативними актами, статутом та правилами біржової торгівлі;
- в) Міністерством економіки та міжнародної інтеграції;
- б) біржовим законодавством;
- г) ДКУПФР.

5. Основними законами, які регулюють брокерську діяльність в Україні є:

- а) ЗУ “Про цінні папери та фондовий ринок”, “Про товарну біржу”;
- б) ЗУ “Про власність”, “Про підприємництво”;
- в) Господарський Кодекс, Цивільний Кодекс;
- г) усі перераховані вище закони.

6. Які організаційно-фінансові умови необхідні біржі для виконання нею основних функцій?

- а) приміщення, засоби зв'язку, кліринг, контракти, процедура торгівлі;
- б) приміщення і кліринг;
- в) стандартизовані контракти;
- г) державне регулювання.

7. Які групи робочих органів біржі Ви знаєте?

- а) центральні, спеціалізовані;
- б) центральні, периферійні;
- в) комерційні;
- г) контролюючі.

8. Вищим органом управління біржею є:

- а) загальні збори членів біржі;
- б) біржовий арбітраж;
- в) біржовий комітет;
- г) ревізійна комісія.

9. Котирувальна комісія– це:

- а) спеціалізований орган біржі;
- б) контролюючий орган;
- в) комерційний орган;
- г) орган управління біржею.

10. Біржовий арбітраж – це:

- а) процес ціноутворення;
- б) третейський суд біржовиків;
- в) процес реєстрації угод;
- г) процес котирування цін.

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.
2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.
3. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.
4. Дмитрук Б.П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. –С.75.

5. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок”
[//www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/](http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/)
6. ВВРУ. – 1991. – №38. – С.508.
7. Закон України “Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.
8. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. акад. УААН П.Т. Саблука. –К.: Інститут аграрної економіки УННА, 1997.
9. www.tse.or.jp
10. www.worldcrisis.ru

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

ТЕМА: «ФОНДОВІ БІРЖІ»

План заняття

1. Фондовий ринок і його учасники.
2. Цінні папери як біржовий товар.
3. Фондова біржа.
4. Застосування індексів на фондовому ринку.

Мета: окреслити засади функціонування фондових бірж; дослідити особливості функціонування фондових бірж, загальноринкові функції цінних паперів.

Ключові поняття:

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) - це складова частина ринку будь-якої країни.

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Емітент - юридична особа, Автономна Республіка Крим або міські ради, а також держава в особі уповноважених нею органів державної влади, яка від свого імені розміщує емісійні цінні папери й бере на себе зобов’язання щодо них перед їх власниками.

Інвестори в цінні папери - фізичні і юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які набули права власності на цінні папери з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства.

Міжнародний ринок цінних паперів - це ринок, на якому здійснюється переміщення фінансових зобов'язань та інструментів у вигляді цінних паперів за межі країни шляхом купівлі-продажу з метою отримання прибутку.

Капіталізація ринку – це показник, який відображає ринкову вартість усіх компаній, що входять до лістингу фондових бірж (ринкова вартість компанії визначається як добуток курсової вартості акції на кількість її акцій, що знаходяться в обігу).

Первинний ринок цінних паперів – це економічний простір, який цінний папір проходить від свого емітента до першого покупця.

Вторинний ринок цінних паперів — це економічний простір, в якому проходить обіг цінних паперів після того як їх продасть (безпосередньо або через посередника) перший власник, що купив ці папери у емітента. Цей ринок може бути: неорганізованим; організованим.

Брокерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Дилерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом.

Андеррайтинг - розміщення (підписка, продаж) цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента.

Фондова біржа - організований ринок для торгівлі стандартними фінансовими інструментами, створюваний професійними учасниками фондового ринку для взаємних оптових операцій.

Капіталізовані індекси - це тип індексів, які вимірюють загальну капіталізацію підприємств, цінні папери яких використовуються для розрахунку індексу на конкретну дату.

Капіталізація - це добуток ринкової вартості цінних паперів і їх чисельності, що перебуває в обігу.

Тестові завдання:

1. Клірингова установа – це:

- а) розрахунковий банк;
- б) організатор біржової торгівлі;
- в) кредитний відділ;
- г) організатор біржової торгівлі та гарант виконання угод.

2. Котирувальні комісії реєструють такі ціни:

- а) максимальні й мінімальні ціни дня;
- б) ціни попиту та пропозиції;
- в) ціни відкриття і закриття торгів;
- г) всі перераховані вище.

3. Операційні зали бірж повинні відповідати таким вимогам:

- а) торгівля у різних секціях не повинна заважати торговцям;
- б) бути великими;
- в) інформація про ціни має бути доступною всім членам біржі;
- г) всі перераховані вище.

4. Торговельна “яма” – це:

- а) місце торгівлі в операційній залі;
- б) місце розрахунків;
- в) місце реєстрації біржових угод;
- г) місце отримання інформації.

5. Біржова сесія – це:

- а) місце торгівлі в операційній залі;
- б) час торгівлі в піті;
- в) місце реєстрації біржових угод;

г) місце отримання інформації.

6. Подвійний аукціон – це:

а) торгівля на підвищення цін;

в) торгівля на зниження цін;

б) ведення торгів аукціоністом;

г) торгівля брокерів, у якій продавці та покупці змінюють свої ролі.

7. Основним елементом біржової торгівлі є:

а) безготівкові розрахунки;

б) купівля контрактів;

в) продаж контрактів;

г) отримання доходу.

8. Система клірингу складається з таких ланок:

а) клірингова установа і клієнти;

б) клірингові фірми, клієнти і розрахункові банки;

в) клірингові фірми і клієнти;

г) клірингова установа, клірингові фірми і розрахункові банки.

9. Клірингова установа може:

а) мати самостійний статус;

б) мати самостійний статус або бути підрозділом біржі;

в) бути підрозділом біржі;

г) бути державною установою.

10. Брокери надають клієнтам такі послуги:

а) ведення рахунків та звітності;

б) внесення депозиту до клірингової установи, приймання, передача та виконання замовлень;

в) надання інформації про стан ринку;

г) усі вище зазначені.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю брокерська фірма.

2. Які існують особливості функціонування фондового ринку.

3. Назвіть основні біржові жести.
4. У чому полягає процедура відкриття ф'ючерсного рахунку?
5. Які види рахунків Ви знаєте?
6. Назвіть форми звітів брокерів перед клієнтами.
7. Які ланки клірингу Ви знаєте?

Рекомендована література:

1. Дмитрук Б.П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. – С.75.
2. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок”
[//www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/](http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/)
3. ВВРУ. – 1991. – №38. – С.508.
4. Закон України “Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.
5. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку /За ред. акад. УААН П.Т. Саблука. – К.: Інститут аграрної економіки УННА, 1997.
6. www.tse.or.jp
7. www.worldcrisis.ru

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

ТЕМА: «ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОЇ БІРЖІ»

План заняття

1. Поняття, функції і суб'єкти валютного ринку.
2. Передумови і етапи становлення валютного ринку України.
3. Види і порядок укладання угод на валютній біржі.

Мета: з'ясувати сутність понять валютний ринок; дослідити основи функціонування валютного ринку України; навчитися розрізняти суб'єкти валютного ринку України.

Ключові поняття:

Валютний ринок - це: 1) підсистема валютних відносин у ході операцій купівлі-продажу іноземних валют і платіжних документів у іноземних

валютах; 2) інституційний механізм (сукупність установ і організацій - банків, валютних бірж, інших фінансових інститутів), що забезпечують функціонування валютних ринкових механізмів.

Валютний ринок як економічна категорія - це система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів у іноземних валютах.

Євровалютний ринок - це автономний і незалежний гуртовий ринок, де оперують, як правило, великими сумами.

Національні ринки - забезпечують рух валютних потоків у даній країні й обслуговують зв'язки з міжнародними валютними центрами.

Ринки за видами валютних операцій: ф'ючерсні, опціонні, форвардні, депозитні тощо.

Спеціальні ринки: відсоткових ставок на іноземні валюти, конверсійних операцій, окремих міжнародних розрахункових одиниць тощо.

Українська міжбанківська валютна біржа - це перший за часом виникнення сегмент валютного ринку держави.

Розрізняють два види термінових валютних угод: звичайна термінова угода і угода „своп”.

Угода „своп” - це валютна операція, що укладається між банками і становить комбінацію купівлі і продажу однієї і тієї самої валюти, але в різні терміни.

Фіксинг - це стан торгів, при якому обсяг заявок на продаж іноземної валюти стає рівним обсягу заявок на її купівлю.

Валютний арбітраж - це операції з валютами з метою одержання прибутку через використання у визначений момент часу існуючих на фінансових ринках розривів між курсами і відсотковими ставками за касовими і строковими операціями.

Капіталізація ринку – це показник, який відображає ринкову вартість усіх компаній, що входять до лістингу фондових бірж (ринкова вартість

компанії визначається як добуток курсової вартості акції на кількість її акцій, що знаходяться в обігу.

Котирування – це визначення курсів цінних паперів, яке здійснюється шляхом зосередження попиту та пропозиції, співставлення лімітів цін.

Множинне котирування – котирування акцій компаній одночасно на кількох національних фондових ринках.

Тестові завдання:

1. Найбільша питома вага у світовому біржовому обороті належить біржам:

- а) Японії
- б) США
- в) Франції
- г) Великої Британії

2. В яких угодах гроші не виконують функцію платежу:

- а) угода з умовою
- б) угода “спот”
- в) онкольна угода
- г) бартерна угода

3. Яке з перелічених джерел належить до основного при формуванні доходів брокерської контори:

- а) комісійна винагорода за укладені угоди
- б) доходи від продажу (здачі в оренду) брокерського місця
- в) доходи від володіння цінними паперами та іншими активами

4. В сучасній світовій практиці біржової торгівлі переважають біржі:

- а) товарні
- б) валютні
- в) фондові
- г) ф'ючерсні

5. Які Ви знаєте регіональні ринки валют:

- а) європейський (з центрами в Лондоні, Франкфурті-на-Майні, Парижі, Цюриху);

б) американський (з центрами в Нью-Йорку, Чикаго, Лос-Анджелесі, Монреалі);

в) азіатський (з центрами в Токіо, Гонконгу, Сінгапурі, Бахреїні);

г) всі відповіді правильні.

6. Суб'єктами валютного ринку є :

а) державні установи, основне місце серед яких займають центральні банки й казначейства окремих країн;

б) юридичні й фізичні особи, зайняті у різноманітних сферах зовнішньоекономічної діяльності;

в) комерційні банківські установи, які забезпечують валютне обслуговування зовнішніх зв'язків, особливо брокерські контори, валютні біржі й валютні відділи товарних і фондових бірж;

г) всі відповіді правильні.

7. Функції валютного ринку:

а) реалізація валютної політики держави, спрямованої на забезпечення регулювання національної економіки та розширення зовнішньоекономічних зв'язків;

б) сприяння поглибленню міжнародного розподілу праці та міжнародної торгівлі;

в) визначення і формування попиту та пропозиції на іноземні валюти;

г) всі відповіді правильні.

8. Які Ви знаєте ринки за видами валютних операцій:

а) ф'ючерсні,

б) опціонні,

в) форвардні,

г) депозитні ,

д) всі відповіді правильні.

9. Суб'єкти валютного ринку України є:

а) національний банк України;

б) комерційні банки, які одержали ліцензію Національного банку на право

здійснення операцій з валютними цінностями (уповноважені банки);

в) інші кредитно-фінансові установи-резиденти (страхові, інвестиційні, дилерські компанії), які одержали ліцензію Національного банку;

г) всі відповіді правильні.

10. Біржова угода вважається укладеною з моменту:

а) реєстрації на біржі

б) поставки товару

в) надходження грошей за поставлений товар

Питання для самоконтролю:

1. Що таке угода „своп”?

2. В чому полягає суть касової валютної угоди ?

3. Які Ви знаєте фондові індекси?

4. Що таке Українська міжбанківська валютна біржа?

5. Які Ви знаєте суб'єкти валютного ринку України.

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.

2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вуз ов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.

3. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.

4. Дмитрук Б.П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. – С.75.

5. Закон України“Про цінні папери та фондовий ринок”
[//www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/](http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/)

6. ВВРУ. –1991. –№38. –С.508.

7. Закон України“Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.

8. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. акад. УААН П.Т. Саблука. –К.: Інститут аграрної економіки УННА, 1997.

9. www.tse.or.jp

10. [_www.worldcrisis.ru](http://www.worldcrisis.ru)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

ТЕМА: «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ»

План заняття

1. Поняття, функції і суб'єкти валютного ринку.
2. Передумови і етапи становлення валютного ринку України.
3. Види і порядок укладання угод на валютній біржі.

Мета: з'ясувати сутність понять державне регулювання; дослідити основи державне регулювання ринку України; навчитися розрізняти суб'єкти ринку України.

Ключові поняття:

Завданнями товарної біржі були - виконання посередницької діяльності; самостійне регулювання товарних ринків.

За даними статистичних органів на 10 січня 2000 р. в Україні було зареєстровано 386 бірж. Практичну діяльність здійснювали 255 бірж (66%), серед них: універсальних, товарно - сировинних і товарних - 175 бірж (68,6%), бірж нерухомості – 39, агропромислових – 23, фондових -14, спеціалізованих - 2, валютних – 2.

Недоліки в організації біржового ринку викликані, найперше, концептуальною безсистемністю переходу України до ринкових відносин та прогалинами нормативно-законодавчої бази.

Тестові завдання:

1. Хто не може бути засновником і членом товарної біржі в Україні:
 - а) представники органів державної влади та управління
 - б) вітчизняні фізичні особи
 - в) іноземні юридичні і фізичні особи
2. Регламентація з боку держави повинна проявлятися у:
 - а) створенні прозорих правил торгівлі;
 - б) створенні законодавства;

в) створенні органів нагляду за ринками;

г) всьому перерахованому вище.

3. Основним державним органом США, який регулює ф'ючерсні ринки, є:

а) комісія з цінних паперів;

б) комісія з товарних ф'ючерсних ринків;

в) міністерство сільського господарства;

г) міністерство фінансів.

4. Комісія з питань товарних та ф'ючерсних ринків США підпорядковується:

а) конгресу;

б) президенту;

в) міністерству фінансів;

г) федеральній резервній системі.

5. Ф'ючерсні комісійні торговці – це:

а) фізичні особи, які укладають угоди за власний рахунок;

б) фізичні особи та організації, які укладають угоди на замовлення клієнтів та ведуть їх рахунки;

в) особи, які безпосередньо укладають угоди у біржовій залі;

г) службовці, пов'язані з процедурою приймання замовлень.

6. Асоційовані особи – це:

а) фізичні особи, які укладають угоди за власний рахунок;

б) фізичні особи та організації, які укладають угоди на замовлення клієнтів та ведуть їх рахунки;

в) особи, які безпосередньо укладають угоди у біржовій залі;

г) службовці, пов'язані з процедурою приймання замовлень.

7. В Україні на державному рівні біржові ринки регулюються:

а) дкупфр;

б) відсутній відповідний орган;

в) нбу;

г) мінпромполітики.

8. Основним законодавчим актом, що регулює біржову діяльність в

україні є:

- а) зу “про цінні папери і фондовий ринок”;
- б) зу “про оподаткування прибутку підприємств”;
- в) зу “про заставу”;
- г) зу “про товарну біржу”.

9. Саморегулювальною організацією біржового ринку України є:

- а) акб;
- б) пфтс;
- в) відсутня;
- г) нбу.

10. Розрізняють такі моделі державного регулювання ф’ючерсних ринків:

- а) американська, європейська, японська;
- б) американська, англійська, французька;
- в) українська, європейська, російська;
- г) англо-американська та європейська континентальна.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність державного регулювання ф’ючерсних ринків?
2. Які моделі державного регулювання ф’ючерсних ринків Ви знаєте?
3. Яке призначення лімітів на відкриті позиції за ф’ючерсними контрактами?
4. Яка роль саморегулювних організацій на ф’ючерсному ринку?
5. У чому полягає особливість державного регулювання у Велико-британії?
6. Які напрями біржового регулювання існують у Японії?
7. У чому специфіка участі держав у ф’ючерсних ринках Європи?
8. Які законодавчі акти регулюють біржову торгівлю в Україні?

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.

2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вуз ов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.
3. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.
4. Дмитрук Б.П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. – С.75.
5. Закон України“Про цінні папери та фондовий ринок”
[//www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/](http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/)
6. ВВРУ. –1991. –№38. –С.508.
7. Закон України“Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.
8. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. акад. УААН П.Т. Саблука. –К.: Інститут аграрної економіки УННА, 1997.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

ТЕМА: «ТОВАРНИЙ Ф’ЮЧЕРСНИЙ КОНТРАКТ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ БІРЖОВОГО РИНКУ»

План заняття

1. Товарні ф’ючерси як фінансові інструменти, ф’ючерсні угоди.
2. Опціонні угоди.

Мета: дослідити основи ф’ючерсних угод, визначити особливості опціонних угод, розглянути суть товарних ф’ючерсів .

Ключові поняття:

Ф’ючерсний контракт - це стандартизована угода на купівлю або продаж конкретного товару, в конкретне місце і час у майбутньому за ціною, встановленою на вільних біржових торгах у централізованому регульованому місці за правилами цього ринку.

Опціонна премія – ціна опціону, що визначається ринковою конкуренцією, яка складається у процесі торгівлі в біржовій ямі.

Опціон на купівлю – дає покупцю опціону право (але не обов'язок) купити особливий ф'ючерсний контракт за спеціальною ціною в будь-який час протягом терміну дії опціону.

Вертикальний операційний спред – два опціони одного типу й з однаковим періодом до моменту закінчення опціону, але укладених за різними базисними цінами.

Горизонтальний операційний спред – два опціони одного типу (наприклад, продаж опціонів на продаж і покупка опціону на продаж), що укладають по одній базисній ціні, але з різними періодами до закінчення опціонів.

Тестові завдання:

1. Ф'ючерсний контракт є контрактом:

- а) на реальний товар;
- б) виключно позабіржовим;
- в) виключно біржовим;
- г) як біржовим, так позабіржовим.

2. Товарні ф'ючерси – це:

- а) угоди на кредитування товару;
- б) угоди на обмін товарами;
- в) угоди на завчасну купівлю/продаж сировини;
- г) бартерні угоди.

3. Товарні ф'ючерси – це:

- а) забезпечені реальним товаром сертифікати на пред'явника;
- б) матеріальна гарантія виконання форвардної угоди;
- в) інвестиційний фінансовий інструмент;
- г) все зазначене вище.

4. Обсяги торгівлі товарними ф'ючерсами на сучасних зарубіжних ринках:

- а) залишаються стабільними;
- б) різко зростають;

в) різко падають;

г) змінюються циклічно.

5. Біржові котирування товарних ф'ючерсів дозволяють:

а) отримувати інформацію про ціну;

б) отримувати інформацію про динаміку цін;

в) отримувати інформацію про ціни та обсяги торгівлі;

г) отримувати інформацію про кількість відкритих позицій.

6. Товарні ф'ючерси дають можливість виробнику сировини:

а) страхувати ціновий ризик;

б) отримувати прибуток від арбітражу на ф'ючерсному та товарному ринках;

в) планувати виробництво та збут;

г) здійснити все зазначене вище.

7. ф'ючерсний контракт є:

а) міжнародним інвестиційним інструментом;

б) регіональним інвестиційним інструментом;

в) національним інвестиційним інструментом;

г) локальним інвестиційним інструментом.

8. Ф'ючерсна торгівля базується на таких правилах:

а) програш продавця є виграшем брокера;

б) програш продавця є виграшем покупця;

в) виграш покупця є програшем брокера;

г) виграш покупця є програшем розрахункової установи.

9. Ф'ючерсна торгівля базується на такому балансовому рівнянні:

а) сума програшів продавців є сумою виграшів покупців;

б) сума виграшів одних членів є сумою програшів інших;

в) сума комісійних є сумою програшу трейдерів;

г) сума комісійних є сумою виграшу трейдерів.

10. «open» – це:

а) ціна останньої угоди;

б) ціна першої угоди;

- в) максимальна ціна дня;
- г) мінімальна ціна дня.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення товарному ф'ючерсному контракту.
2. Чому обсяги товарних ф'ючерсних контрактів впродовж багатьох років залишаються відносно стабільними?
3. Чому товарний ф'ючерсний контракт є інвестиційним інструментом?
4. Назвіть основні правила, на яких базується ф'ючерсна торгівля.
5. Які балансові рівняння використовуються при розрахунках за ф'ючерсними контрактами?
6. У чому полягає подвійна природа ф'ючерсного контракту?
7. Які фінансові ф'ючерсні контракти репрезентують сировинні товарні ринки?
8. Як можна використати ф'ючерсні контракти при плануванні ви-робництва та збуту?
9. Які можливості арбітражу існують на реальному та ф'ючерсному ринках?

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.
2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вуз ов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.
3. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело: Учебник для вузов. –М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.
4. Дмитрук Б.П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2001. – С.75.
5. Закон України“Про цінні папери та фондовий ринок”
[//www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/](http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/)
6. ВВРУ. –1991. –№38. –С.508.
7. Закон України“Про товарну біржу” //ВВРУ. –1992. – №10. – С.139.

8. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку/ За ред. акад. УААН П.Т. Саблука. –К.: Інститут аграрної економіки УННА, 1997.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

ТЕМА: «ТОРГІВЛЯ ОПЦІОНАМИ»

План заняття

- ☐ 1. Суть опціонів та їх характеристика
- ☐ 2. Товарні опціони
- ☐ 3. Основні стратегії з товарними опціонами
- ☐ 4. Опціони з фінансовими інструментами

Мета: дослідити основи функціонування опціонів, розглянути види товарних опціонів, визначити особливості стратегії з товарними опціонами, розглянути суть опціонів з фінансовими інструментами .

Ключові поняття:

Ринок опціонів, або угод з преміями - одним із найзначніших та найцікавіших явищ на світових фінансових ринках з моменту появи на них ф'ючерсних контрактів.

У зростанні обсягів опціонної торгівлі неабияку роль відіграють банки, які шукають можливості використання опціонних контрактів з метою зменшення ризику при фінансуванні проектів.

Опціон – це право купити або продати визначену цінність (товар, цінний папір, ф'ючерсний контракт) на особливих умовах, в обмін на сплату винагороди – премії (premium).

Опціон на купівлю – опціон“кол”– дає його покупцеві право, але не зобов'язання, купити ф'ючерсні контракти за відповідною ціною протягом терміну дії опціону.

Опціон на продаж – опціон“пут” – дає його покупцеві право продати ф'ючерсні контракти за відповідною ціною протягом терміну дії опціону.

Подвійний опціон— “кол” і “пут” – це комбінація опціонів на купівлю та продаж, він дозволяє покупцеві або купити, або продати за погодженою ціною. Використовується при умові невизначеності кон’юнктури ринку.

Тестові завдання:

1. Опціон – це:

- а) угода з премією;
- б) строкова угода;
- в) право купити або продати актив у майбутньому;
- г) все зазначене вище.

2. Опціон – це:

- а) право купити;
- б) право продати;
- в) право відмовитися від купівлі або продажу;
- г) право вибору взамін на сплату премії.

3. Право вибору за опціоном має:

- а) продавець;
- б) покупець;
- в) брокер;
- г) спеціаліст.

4. За технологією виконання розрізняють такі види опціонів:

- а) опціон “кол”;
- б) опціон “пут”;
- в) дубль-опціон;
- г) всі зазначені вище види.

5. Ціна виконання опціонів ще називається:

- а) страйковою;
- б) відступною;
- в) ціною домовленості;
- г) ринковою.

6. Клас опціону – це:

- а) опціони з однаковими страйками на один інструмент;
- б) опціони з одними строками на один актив;
- в) всі опціони з різними страйками та строками дії за одним активом;
- г) конкретний опціонний контракт.

7. Серія опціону – це:

- а) опціони з однаковими страйками на один інструмент;
- б) опціони з одними термінами на один актив;
- в) всі опціони з різними страйками та термінами дії за одним активом;
- г) конкретний опціонний контракт.

8. Особа, що купує опціон є його:

- а) власником;
- б) емітентом;
- в) кредитором;
- г) боржником.

9. Особа, що продає опціон є його:

- а) власником;
- б) емітентом;
- в) кредитором;
- г) боржником.

10. Американський опціон закінчується:

- а) у кінці року;
- б) у будь-який із днів терміну дії, в т.ч. останній;
- в) в кінці місяця;
- г) в останній день терміну дії опціону.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суть опціону?
2. Які види опціонів ви знаєте?
3. Назвіть основні характеристики опціонів.
4. Від чого залежить часова вартість опціону?

5. Що таке американський опціон?
6. Які фактори впливають на процес ціноутворення опціонів?
7. Які особливості товарних опціонів ви знаєте?
8. Назвіть основні торговельні стратегії з товарними опціонами.
9. У чому полягає особливість процесу ціноутворення цін на опціони з акціями?
10. У чому полягає відмінність взаємовідносин з розрахунковою установою біржі у покупця та продавця опціонів?

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.
2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вуз ов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.
3. Дегтярева о.и., кандинская о.а. биржевое дело: учебник для вузов. –м.: банки и биржи, юнити, 1997. –507с.
4. Сохацька о.м. ф'ючерсні ринки. історія, сучасність, перспективи становлення в Україні. – тернопіль: економічна думка, 1999. –с.62-93.
5. Пензин к. современное состояние и тенденция развития мирового рынка биржевых опционных контрактов//рынок ценных бумаг. –2001. –№15(198). – с.46-50.
6. the wall street journal europe, tuesday, january 11, 2005. – p. m6.
7. www.online.wsj.com
8. www.dis.org

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

ТЕМА: «БІРЖОВІ СПЕКУЛЯЦІЇ НА Ф'ЮЧЕРСНИХ РИНКАХ»

План заняття

- ☐ 1. Економічна суть біржової спекуляції
- ☐ 2. Історія становлення біржової спекуляції
- ☐ 3. Види біржової спекуляції

□4. Діяльність спекулянтів на сучасних біржових ф'ючерсних ринках

Мета: розглянути історію становлення біржової спекуляції, дослідити основи біржової спекуляції, функціонування систем спекуляції на сучасних біржових ф'ючерсних ринках.

Ключові поняття:

Спекулянти – це інвестори, які добровільно вкладають свої кошти в ризик, щоб отримати надприбутки. Їх кошти відіграють важливу економічну роль, вони забезпечують ліквідність ф'ючерсного ринку

Спекуляція трактується як - “угоди купівлі-продажу, що виконуються з певним видом товарів або цінних паперів з метою отримання вигоди від різниці між купівельною та продажною цінами.

Великої Радянської Енциклопедії - “Спекуляція(від лат. «speculatio» — буквально: виглядання, розвідування, висліджування) — це купівля і пере-продаж різних цінностей з метою наживи.

Спекулянт – це той, хто готовий ризикувати, а сьогодні найбільший Ризик – вкладання коштів у виробництво.

Тестові завдання:

1. Спекулянти – це:

- а) інвестори, які вкладають кошти у цінові прогнози;
- б) інвестори, які добровільно вкладають свої кошти в ризик;
- в) інвестори, які забезпечують ліквідність біржового ринку;
- г) все вище перераховане.

2. Біржова спекуляція – це:

- а) купівля або продаж цінних ризиків через укладання контрактів з похідними фінансовими інструментами;
- б) отримання прибутку за рахунок інших сфер діяльності;
- в) маніпулювання ринком з метою отримання прибутків;
- г) купівля або продаж товарів з метою наживи.

3. Успішна спекуляція ґрунтується на:

- а) точному аналізі кон'юнктури ринку;

- б) психології, аналізі;
- в) психології, аналізі обраної системи торгівлі та контролі за капіталом;
- г) контролі за капіталом.

4. Народногосподарське значення спекуляції полягає у:

- а) розширенні ринку, нівелюванні, зміні цін у просторі і часі;
- б) стабілізації ринків;
- в) прогнозуванні цін;
- г) наданні можливостей для страхування.

5. Спекуляція буває двох видів:

- а) гра на підвищенні цін (“бики”);
- б) гра на пониженні цін (“ведмеді”);
- в) гра на різниці в цінах та тенденціях зміни цін у майбутньому;
- г) гра на великі виграші та гра на багато малих виграшів.

6. До основних правил проведення спекулятивної угоди належать:

- а) вироблення плану спекулятивної діяльності;
- б) вкладати лише ті кошти, які можна дозволити собі втратити;
- в) не вкладати всі кошти в одну операцію і не покладатися лише на доходи від спекулятивної діяльності;
- г) всі зазначені вище правила.

7. “Бик” – це:

- а) спекулянт, який грає на тенденції до підвищення цін;
- б) спекулянт, який грає на тенденції до пониження цін;
- в) спекулянт, який грає на різниці в цінах ф’ючерсних контрактів;
- г) спекулянт, який грає на різниці в цінах між спотовими і ф’ючерсними цінами.

8. “Ведмідь” – це:

- а) спекулянт, який грає на тенденції до підвищення цін;
- б) спекулянт, який грає на тенденції до пониження цін;
- в) спекулянт, який грає на різниці в цінах ф’ючерсних контрактів;

г) спекулянт, який грає на різниці в цінах між спотовими і ф'ючерсними цінами.

9. Арбітражер – це:

- а) спекулянт, який грає на тенденції до підвищення цін;
- б) спекулянт, який грає на тенденції до пониження цін;
- в) спекулянт, який грає на різниці в цінах ф'ючерсних контрактів;
- г) спекулянт, який грає на різниці в цінах між спотовими і ф'ючерсними цінами.

10. Розрізняють такі види спредових спекулятивних стратегій:

- а) внутріринковий;
- б) міжтоварний, спред товар – похідні;
- в) міжтоварний спред;
- г) всі перераховані вище.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає економічна суть біржової спекуляції?
2. Назвіть приклади боротьби урядів різних країн з біржовою спекуляцією.
3. Які види біржової спекуляції ви знаєте?
4. Назвіть основні групи біржових спекулянтів.
5. Які спекулятивні стратегії із застосуванням ф'ючерсних контрактів вам відомі?
6. Назвіть основні стратегії із застосування опціонів.
7. Наведіть приклади методики виконання спекулятивної стратегії.
8. Назвіть основні правила виконання спекулятивних угод.
9. На чому ґрунтується успішна спекулятивна діяльність трейдерів?
10. Які методи контролю над капіталом застосовують біржові спекулянти?

Рекомендована література:

1. Биржевое дело: Учебник /Под ред. В.А. Галанова, А.И. Басова. – М.: Финансы и статистика, 1998.
2. Дегтярева О.И. Биржевое дело. Учебник для вуз ов. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.

3. Сорос Дж. кризис современного капитализма. открытое общество в опасности. пер. с англ. – м.: инфра, 1999. –262с.
4. Кофман А. тайны биржевых спекуляций. – м.: изд. Журнала “Торговое дело”, 1898. – 40с.
5. Horn F.F., Fink R.E. trading in commodity futures. –new york: institute of finance,

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Суть біржі та її економічна природа	2
2	Еволюція біржової торгівлі.	2
3	Біржовий товар.	2
4	Міжнародні біржові ринки.	2
5	Основні теорії функціонування ф'ючерсних ринків.	2
6	Учасники біржових операцій.	2
7	Організація біржових торгів.	2
8	Кліринг та система розрахунків за біржовими угодами.	2
9	Процедура поставки за біржовими контрактами.	2
10	Електронний трейдинг – сучасна технологія біржової торгівлі.	2
11	Державне регулювання біржової торгівлі.	2
12	Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку.	2
13	Торгівля опціонами.	2
14	Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.	4
	Разом	30

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Теми рефератів:

1. Основні етапи та тенденції розвитку світової біржової торгівлі.
2. Функції та класифікація товарних бірж в Україні.
3. Етапи та перспективи розвитку біржової торгівлі в Україні.
4. Характеристика та основні тенденції розвитку товарних бірж в Україні на сучасному етапі.
5. Сутність бірж та умови становлення біржової торгівлі.
6. Організаційно - управлінська структура товарної біржі.
7. Членство на біржі: українська практика та міжнародний досвід.
8. Порядок створення та принципи діяльності товарної біржі.
9. Органи управління товарною біржею: структура та характеристика.
10. Організаційна структура товарної біржі та характеристика її складових.
11. Учасники біржової торгівлі.
12. Порядок членства на біржі, права та обов'язки члена біржі.
13. Порядок та правила ведення біржових торгів.
14. Види доручень клієнта брокеру.
15. Види, характеристика, умови вибору біржового аукціону.
16. Сутність та основні види посередницької діяльності на ринку.
17. Характер взаємостосунків брокерів з клієнтами.
18. Основні етапи розробки економічної стратегії брокерської контори на товарній біржі.
19. Поняття, сутність та класифікація біржових угод
20. Угоди з реальним товаром і їхні особливості
21. Класифікація угод з реальним товаром
22. Ф'ючерські угоди: сутність, механізм здійснення
23. Опційні угоди: сутність та види
24. Порівняльна характеристика форвардних та ф'ючерських контрактів
25. Біржові операції
26. Поняття « біржовий товар » та його особливості
27. Класифікація біржових товарів
28. Принципи та послідовність формування товарної спеціалізації брокерів
29. Біржовий потенціал ринку України.
30. Принципи формування цін на товарній біржі
31. Види біржових цін
32. Види цінової стратегії на товарній біржі
33. Сутність та правила біржового котирування

34. Сутність, мета та етапи дослідження біржової кон'юнктури
35. Методи поточного моніторингу біржової кон'юнктури
36. Методи аналізу та прогнозування біржової кон'юнктури
37. Характеристика умов платежу за біржовими угодами
38. Основні форми розрахунків за біржовими угодами
39. Організація розрахункових операцій на товарній біржі
40. Сутність, завдання фінансового менеджменту у брокерській діяльності
41. Формування та оптимізація структури початкового капіталу для посередницької діяльності
42. Формування доходів та витрати брокерської контори
43. Утворення та використання прибутку брокерської контори
44. Оцінка фінансової стійкості брокерської контори
45. Сутність та особливості визначення ефективності посередницької діяльності
46. Алгоритм розрахунку ефективності агентських операцій
47. Алгоритм розрахунку ефективності брокерських операцій
48. Алгоритм розрахунку ефективності дилерських операцій
49. Порядок визначення ефективності відкриття брокерської контори
50. Алгоритм розрахунку показників ефективності відкриття брокерської контори
51. Показники оцінки ефективності брокерської діяльності в цілому і з окремих видів операцій.

ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Як форма самостійної роботи, реферат є різновидом індивідуального творчого дослідження, в якому в стислому вигляді висвітлюється сутність проблеми або дається наукова порівняльна характеристика явищ, категорій, теорій тощо. Причому, найважливішим є формулювання власної позиції, оцінки, шляхів вирішення проблеми тощо. У процесі підготовки слід зібрати і вивчити матеріал за основними літературними джерелами (підручниками та навчальними посібниками), а також ознайомитись з додатковою літературою.

Написання реферату є важливим етапом засвоєння положень дисципліни. Метою написання є поглиблення, систематизація і закріплення теоретичних знань, а також вміння аналізувати і узагальнювати інформацію.

Тексту реферату передуює простий план, що має здебільшого три пункти. Матеріал, що висвітлює суть питань, має бути логічно структурованим, проілюстрованим графічно, оформленим за встановленими правилами.

Обов'язковим є посилання на джерела використаних у роботі положень і даних. В кінці реферату подається список використаних джерел (5–10 найменувань орієнтовно), які були використані для написання роботи.

Обсяг реферату складає 10,0–15,0 аркушів тексту на папері формату А4. В друкованому варіанті на одній сторінці тексту міститься до 30 рядків по 68-70 знаків кожному. Для цього зазвичай використовується шрифт Times New Roman розміру 14 та міжрядковий інтервал значенням 1,5. Якщо текст написаний від руки власноруч, то обсяг роботи збільшується в 1,5–2,0 рази в залежності від індивідуальних особливостей написання.

В межах академічної групи теми рефератів не повинні дублюватися, що регулюється старостою академічної групи.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок студентів впродовж семестру відбувається за результатами усних відповідей на практичних заняттях, розв'язання розрахунково-аналітичних задач, обговорення конкретних ситуацій, вирішення практичних завдань.

Робоча програма передбачає застосування двох форм контролю знань студентів:

Поточний контроль. Студенти виконують навчальну програму з дисципліни як у аудиторії, так і позааудиторно. обговорюють теоретичні питання, конкретні ситуації, розв'язують задачі, виконують практичні завдання та завдання для самостійної роботи - кожне з них оцінюється за відповідними критеріями у балах.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та оцінювання знань студентів враховується їх наступне ранжування:

I рівень знань. Студент володіє усім обсягом навчального матеріалу на теоретично-репродуктивному рівні, що відповідає 60-74 балам.

II рівень знань. Студент володіє повним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формування висновків, не завжди здатний асоціювати теоретичні знання з практичними прикладами, що відповідає 75-89 балам

III рівень знань. Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної і додаткової літератури, аргументовано висловлює власні думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань аудиторної та самостійної роботи, що відповідає 90-100 балам.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий тест (залік)	Сума	
Номер теми														Реферат 10	30	100
1	2	3	4	5	6	5	8	9	10	11	12	13	14			
Кількість балів																
4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	4	4	4	4			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СТРУКТУРНО-MOДУЛЬНА СХЕМА З ДИСЦИПЛІНИ
«Міжнародні біржові технології»
для студентів денної форми навчання економічного
факультету напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка»

Змістовий модуль	К-ть годин			Форма контролю	К-ть заходів	Оцінка за захід, балів		Сума балів	
	ЛЗ	ПЗ	СРС			max	min	max	min
Змістовий модуль 1	14	7	15	Перевірка ЛЗ	7	1,0	0	7	0
				Тести	1	5	2	5	2
				Перевірка ПЗ (усне, письмовеопитування, розв’язання задач)	4	2	2	8	8
				Самостійна робота	1	5	2	5	2
				Захист змістового модуля	1	10	6	10	6
Всього за змістовий модуль 1								35	18
Змістовий модуль 2	14	7	15	Перевірка ЛЗ	7	1,0	0	7	0
				Тести	1	6	2	6	2
				Перевірка ПЗ (усне, письмовеопитування, розв’язання задач)	3	2	2	6	6
				Самостійна робота	1	6	4	6	4
				Захист модуля	1	10	8	10	6
Всього за змістовий модуль 2								35	18
Поточний контроль								70	36
Підсумковий контроль (залік)								30	
Разом по курсу									
Всього	28	14	30					100	66

Перелік питань до підсумкового контролю (заліку)

1. Основні ознаки типової товарної біржі.
2. Класифікація товарних бірж.
3. Навести основні функції товарних бірж.
4. Допоміжні функції товарних бірж.
5. Сутність біржової угоди.
6. Характеристика угоди з реальним товаром.
7. Переваги ф'ючерсної угоди.
8. Характеристика опційної угоди.
9. Розподіл угоди з реальним товаром в залежності від строків поставки.
10. Навести класифікацію угод з реальним товаром в залежності від умов попереднього ознайомлення з товаром.
11. Класифікація угод з реальним товаром за особливими умовами здійснення.
12. Критерії стандартизації ф'ючерсної угоди.
13. Основні типи опціонів.
14. Види біржових операцій.
15. Сутність операції хеджування.
16. Купівля і продаж реального товару.
17. Спекулятивні операції на біржі.
18. Сутність брокерської діяльності.
19. Функціональний розподіл брокерських операцій.
20. Навести представницькі функції агента на товарній біржі.
21. Основні функції брокера.
22. Функції дилера на товарній біржі.
23. Види умов, що обмежують доручення клієнта брокеру.
24. Характеризувати доручення за періодом виконання угоди.
25. Основні принципи розробки ефективної економічної стратегії брокера на товарній біржі.
26. Права членів біржі.
27. Форми біржового аукціону.

28. Розкрити термін “місце на біржі”.
29. Особливості та класифікація біржових товарів.
30. Ознаки класифікації біржових товарів.
31. Етапи формування товарної спеціалізації брокерів.
32. Дати характеристику “криві пропозиції”.
33. Умови, що обмежують проявлення функції пропозиції від ціни.
34. Поясніть ціну ринкової рівноваги.
35. Умови, що формують обсяг попиту на біржі.
36. Пояснити структуру елементів біржової ціни на товар.
37. Цінова стратегія продавця на товарній біржі.
38. Характеризуйте форми цінової політики продавця.
39. Сутність біржового котирування цін.
40. Основні правила біржового котирування цін.
41. Сутність і етапи вивчення біржової кон`юктури.
42. Показники, що використовуються для дослідження пропозиції товарів на біржі.
43. Показники дослідження попиту на біржові товари.
44. Стадії аналізу біржової кон`юктури.
45. Розрахунок рівня ліквідності.
46. Поясніть середньострокові коливання біржової кон`юктури.
47. З чим пов`язані короткострокові коливання біржової кон`юктури.
48. Задачі і етапи прогнозування біржової кон`юктури.
49. Характеризуйте факторний метод прогнозування біржової кон`юктури.
50. Характеристика умов платежів по біржовим угодам.
51. Основні періоди розрахунків по біржовим угодам.
52. Форми розрахунків по біржовим угодам.
53. Наведіть послідовність операцій розрахунку чеком за отриманні товари.
54. Розрахунки векселями.
55. Розрахунки платіжними дорученнями.
56. Поясніть кліринговий метод розрахунків по біржовим угодам.

57. Організація розрахункових операцій на біржі.
58. Сутність і типи маржі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Про товарну біржу: Закон України // Відомості Верховної Ради України.- 1992.
2. Бланк И.А. Торгово-посредническое предпринимательство. Экономические основы биржевой торговли и брокерской деятельности. - К.: Укр. финансовая группа, 1992.
3. Бевз О.П., Скотнікова М.М. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. - К.: КДТЕУ, 1998.
4. Биржевая деятельность / Под ред. Грязновой А.П. М.: Финансы и статистика, 1995.
5. Биржевая деятельность: Учеб. пособие / Под ред. В.И. Крамаренко, Б.И. Холода. - Симферополь: Таврида, 2000.
6. Биржевое дело / Под ред. В.А. Галанова, А.Н. Басова. -М.: Финансы и статистика, 1998.
7. Биржевой портфель. - М.: СОМИНТЗК. 1993.
8. Брызгин О.Р. ОСНОВЫ биржевой деятельности. Учеб. пособие, -К:МАУП, 1993.
9. Бондарчук Ю. Виникнення інститутів біржової торгівлі / Ю. Бондарчук // Агро Перспектива. – 2010. – № 7. – С. 26-29.
10. Глінська Р. В. Роль та місце України на світовому продовольчому ринку / Р. В. Глінська // Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту. Серія. Економіка регіону: структура, особливості, динаміка розвитку. – 2010. – № б.н. – С. 92-97.
11. Гниияк В. О. Розвиток біржової діяльності на світових товарних та фінансових ринках / В. О. Гниияк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – №154. – С. 88-91.
12. Губський Б. Біржові технології ринку. - К.1997.
13. Дегтярева О.И., Кандинская О.А. Биржевое дело. - М: ЮНИТИ, 1997.
14. Иващенко А.А. Товарная биржа - М.: Междунар. отношения, 1991.
15. Дегтярева О.И. Биржевое дело: Учеб. для вузов, - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.

16. Іванов П. Фінансові інструменти та біржова торгівля для кваліфікованих інвесторів у Росії / П. Іванов // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 3. – С. 30-31.
17. Каменева Н.Г. Организация биржевой торговли: Учебник. - М: ЮНИТИ, 1998.
18. Корельский В.Ф., Гаврилов Р.В. Толковый биржевой словарь. - М. Руссо, 1996.
19. Крючкова И.П., Моргачева И.А. Современные биржи и посреднические операции. - М.: Руссо, 1996.
20. Лістрова С. Держзакупівлі за оновленими правилами: що повинні знати учасники та замовники / С. Лістрова // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 85. – С. 3-6.
21. Майоров С. Негативні ефекти алгоритмічної торгівлі на фондових біржах / С. Майоров // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 4. – С. 12-16.
22. Маслак О. Біржова торгівля: від становлення до сьогодення / О. Маслак // Пропозиція. – 2010. – № 12. – С. 36-39.
23. Мелешко М. І. Аналіз стану і перспективи подальшого розвитку торгівлі ф'ючерсними контрактами на українському біржовому ринку / М. І. Мелешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 11. – С. 77-80.
24. Мелешко М. І. Стан розвитку та шляхи удосконалення біржового аграрного ринку / М. І. Мелешко // Економіка та держава. – 2010. – № 5. – С. 109-111.
25. Пшик Б. Перспективи розвитку маржинальної торгівлі цінними паперами в Україні / Б. Пшик // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 4. – С. 46-50.
26. Сегеда С. А. Місце біржової торгівлі в національній економіці України / С. А. Сегеда, О. А. Рєпкіна // Збірник наукових праць "Сучасні застосування фундаментальних наук у виробничих процесах - 2011". – 2011. – . – С. 321-323.
27. Собко В. В. Ф'ючерсна торгівля як одна з умов формування організованого ринку сільськогосподарської продукції / В. В. Собко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – № 154, Ч. 2. – С. 303-307.
28. Сохацька О.М., Денисько О.М. Біржова справа. - К.: Тріада Плюс, 1994.
29. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / За ред. П.Т. Саблука, О.М Шпичака. - К: 1997.
30. Товарная биржа. Как ее создать? Как организовать работу? Как участвовать в биржевых торгах? - М.: Экономика, 1991.
31. Улыбина К.А., Андрюшина И.С., Харисова НЛ. Брокер и биржа: Пособие

для брокеров и их клиентов. - М.: Информбизнес, 1991.

32. Федько В.П., Федько Н.Г. Инфраструктура товарного рынка -Ростов н/Д.: Феникс. 2000.

33. Штиллих О. Биржа и ее деятельность. - СПб.: Братство, 1992.

Допоміжна

34. Бевз О.П., Скотнікова М.М. Економіка і організація біржової торгівлі: Навч. посіб. - К., 1998.

35. Бевз О.П., Скотнікова М.М. Словник біржових термінів. - К., 1999.

36. Бевз О.П., Скотнікова М.М. Збірник наочних матеріалів з курсу "Економіка і організація біржової торгівлі". - Ч. I, II, III. - К., 1996, 1997, 1998.